

Sygn. akt IV CSK 111/09

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 12 sierpnia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Gerard Bieniek (przewodniczący)

SSN Antoni Górski

SSN Marek Sychowicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Banku Spółki Akcyjnej
przeciwko K.B., D.P. i E.J.
z udziałem interwenienta ubocznego po stronie powodowej U.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 12 sierpnia 2009 r.,
dwóch skarg kasacyjnych: pozwanej D.P. i pozwanej E.J.
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 28 maja 2008 r., sygn. akt [...],

**oddala skargi kasacyjne;
nie obciąża pozwanej D.P. kosztami postępowania
kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 28 maja 2008 r. oddalił apelacje pozwanych od wyroku Sądu Okręgowego w L. z dnia 22 listopada 2007 r., którym zasądzona została solidarnie od wymienionych pozwanych na rzecz powoda - Banku S.A. kwota 236.316,59 zł z odsetkami ustawowymi od chwili określonej w wyroku, przy czym zastrzeżono, że odpowiedzialność pozwanych jest solidarna z odpowiedzialnością A.M., wynikającą z prawomocnego nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w L. w dniu 4 lipca 2005 r., w pozostałej części powództwo zostało oddalone i orzeczono o kosztach procesu.

Rozstrzygnięcie to zapadło na podstawie następujących ustaleń. W dniu 14 lipca 1998 r. powód zawarł umowę na podstawie której udzielił długoterminowego kredytu mieszkaniowego A.M. Celem kredytu było umożliwienie mu nabycia lokalu mieszkalnego przez sfinansowanie inwestycji prowadzonej przez spółdzielnię mieszkaniową. Według umowy docelowym zabezpieczeniem spłaty kredytu miała być hipoteka ustanowiona na lokalu nabytym przez kredytobiorcę, do ustanowienia której zobowiązał się on w terminie do dnia 31 grudnia 1999 r. Do czasu ustanowienia hipoteki zabezpieczeniem miały być dwa weksle *in blanco* wystawione przez kredytobiorcę, poręczone przez pozwanych. Pozwani udzielili poręczenia przez podpisanie weksli *in blanco*. Według deklaracji wekslowej jednocześnie podpisanej przez strony powód został upoważniony do uzupełnienia weksli w każdym czasie na kwotę po 100.000 zł (łącznie 200.000 zł) oraz odsetki, obejmującą należność kredytobiorcy wraz z odsetkami, prowizją i kosztami. Warunkiem wypełnienia weksli było zawiadomienie kredytobiorcy i poręczycieli listem poleconym wysłanym przynajmniej na 7 dni przed terminem płatności. Według umowy kredytowej, w razie zalegania kredytobiorcy z dokonaniem dwóch kolejnych rat kredytu powód, po dwóch przypomnieniach wysłanych do kredytobiorcy i poręczycieli, mógł wypowiedzieć ustalone warunki spłaty. Powód wypłacił kwotę odpowiadającą wysokości umówionego kredytu. Lokal mieszkalny, na nabycie którego udzielony został kredyt, oddany został do użytku w 1999 r. Kredytobiorca nie ustanowił hipoteki. Do końca 2000 r. spłacał należności z tytułu

udzielnego kredytu zgodnie z harmonogramem, później zaczął mieć problemy z jego spłatą. W 2001 r. za radą powoda sprzedał lokal mieszkalny i po zapłaceniu zaległego czynszu resztę otrzymanej ceny przeznaczył na spłatę należności kredytowej. Wpłata została zarachowana na poczet odsetek od kredytu. W dniu 21 sierpnia 2002 r. kredytobiorcy zostało doręczone wypowiedzenie umowy kredytowej z powodu wykorzystania kredytu niezgodnie z jego celem określonym w umowie. O wypowiedzeniu umowy kredytowej powiadomieni zostali także poręczyciele. W dniu 22 lutego 2005 r. powód uzupełnił weksle przez wpisanie w nich kwot 100.000 zł i 136.316,59 zł. Składają się na nie: kwota niespłaconego kredytu – 141.261,59 zł, odsetki umowne za okres od dnia 1 sierpnia do dnia 24 września 2002 r. – 2.147,65 zł, odsetki karne za okres od dnia 27 lipca 2001 r. do dnia 6 marca 2005 r. – 92.892,64 zł i koszty monitów – 15 zł. Powód opatrzył weksle datą płatności – „7 marca 2005 r.”

Sąd Okręgowy przyjął, że pozwani, jako poręczyciele wekslowi, zaciągnęli ważne zobowiązanie wekslowe. Nie wykonanie przez kredytobiorcę obowiązku ustanowienia hipoteki nie spowodowało wygaśnięcia ich zobowiązania. Umowa kredytowa została skutecznie wypowiedziana przez powoda. Powód wypełnił weksle bez naruszenia porozumienia objętego deklaracją wekslową. Wobec kwestionowania przez pozwanych sumy ich zobowiązania powód przedstawił szczegółowe wyliczenie jego wysokości, którego prawidłowości pozwani skutecznie nie podważyli.

Odnosząc się do zarzutów apelacji Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko zajęte w sprawie przez Sąd pierwszej instancji. Uznał, że umowa kredytowa została wypowiedziana przez powoda w sytuacji, gdy istniało wiele przyczyn uzasadniających jego dokonanie i wypowiedzenie było skuteczne. Weksle zostały wypełnione zgodnie z porozumieniem wekslowym i nie można przyjąć, że – tak jak twierdzą pozwani – wynikało z niego, że weksle nie mogą zostać wypełnione po dniu 31 grudnia 1999 r. wobec wygaśnięcia poręczenia. W okolicznościach sprawy to na pozwanych spoczywał ciężar udowodnienia, że weksle zostały wypełnione na sumę nie odpowiadającą wielkości ich zobowiązania. Roszczenie o odsetki objęte wekslem nie uległo przedawnieniu.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargi kasacyjne wniosły pozwane E.J. i D.P. Podstawami skargi kasacyjnej pozwanej E.J. są: 1) naruszenie przepisów postępowania: art. 316 § 1 w zw. z art. 227 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c. i art. 232 w zw. z art. 6 k.c. oraz 2) naruszenie prawa materialnego – art. 10 i 32 prawa wekslowego w zw. z § 10 ust. 1 i 2 i § 17 ust. 1 umowy kredytowej, art. 10 prawa wekslowego w zw. z § 15 ust. 8 i § 1 i 2 i ust. 3 pkt 4 umowy kredytowej, art. 10 prawa wekslowego w zw. z art. 118 k.c. i art. 10 prawa wekslowego w zw. z art. 482 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. Pozwana ta wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

D.P. oparła skargę kasacyjną na podstawie naruszenia prawa materialnego – art. 10 w zw. z art. 103 prawa wekslowego w zw. z art. 65 § 2 k.c., art. 10 w zw. z art. 103 oraz art. 32 prawa wekslowego w zw. z § 10 ust. 1 i 2 oraz § 17 ust. 1 umowy kredytowej, art. 93 § 1 k.c. w zw. z art. 10 w zw. z art. 103 prawa wekslowego i wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania bądź uchylenie zaskarżonego wyroku i zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji i oddalenie powództwa.

Powód w odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwanej D. P. wniósł o jej oddalenie i zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nie są zasadne zarzuty naruszenia przepisów postępowania podniesione w skardze kasacyjnej pozwanej E.J.

Ponieważ podstawą skargi kasacyjnej nie może być zarzut dotyczący ustalenia faktów (art. 398³ § 3 k.p.c.), nie mógł odnieść skutku podniesiony w ramach podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzut naruszenia przepisów art. 316 § 1 w zw. z art. 227 k.p.c. ze względu na brak ustalenia wartości skapitalizowanych odsetek objętych sumą wekslową. Brak określonych ustaleń może uzasadniać podstawę kasacyjną naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe jego zastosowanie (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) polegające na tzw. błędzie w subsumpcji, jeżeli konsekwencją braku było niewłaściwe zastosowanie tego prawa. Zarzut naruszenia prawa materialnego

spowodowany brakiem ustaleń faktycznych nie jest jednakże podstawą skargi kasacyjnej pozwanej E.J.

Uzasadnienie zaskarżonego wyroku odpowiada wymaganiom przewidzianym dla uzasadnienia wyroku sądu drugiej instancji (art. 328 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.). Do wymagań tych nie należy wskazanie przyczyn niedokonania określonych ustaleń faktycznych. Niewskazanie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku przyczyn niedokonania ustaleń co do wartości skapitalizowanych odsetek objętych sumą wekslową nie stanowi zatem naruszenia art. 328 § 2 k.p.c.

Nie stanowi naruszenia art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. przyjęcie przez Sąd Apelacyjny, że w okolicznościach sprawy na pozwanych spoczywał ciężar udowodnienia, iż weksle zostały wypełnione na sumę nie odpowiadającą wielkości ich zobowiązania. Pozwani bowiem zarzucili wypełnienie weksli niezgodnie z porozumieniem i zarzut ten powinni udowodnić. W sytuacji, gdy w odpowiedzi na zarzut pozwanych powód przedstawił szczegółowe wyliczenie wysokości sumy wekslowej, to pozwani powinni udowodnić wadliwość tego wyliczenia. Pozwani poprzestali jednakże tylko na werbalnym jego zakwestionowaniu.

Zarzut naruszenia art. 386 § 2 k.p.c. przez jego niezastosowanie mimo niewyjaśnienia przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy zapewne jest wynikiem pomyłki. Wymieniony przepis dotyczy mianowicie powinności sądu drugiej instancji w razie stwierdzenia nieważności postępowania. Skarżąca nie twierdzi zaś, że postępowanie przed Sądem Okręgowym dotknięte było nieważnością. Nie rozpoznanie istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji, jako możliwą przyczynę uchylecia wyroku tego sądu, przewiduje art. 386 § 4 k.p.c. Zarzut naruszenia tego przepisu przez Sąd Apelacyjny jest oczywiście nietrafny, albowiem w świetle uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego nie może być wątpliwości, że sąd ten rozpoznał istotę sprawy.

Nie są także zasadne zarzuty naruszenia prawa materialnego, które są podstawą obu skarg kasacyjnych.

Zarzut naruszenia art. 10 (w zw. z art. 103) oraz art. 32 prawa wekslowego (dalej – „pr. weksl.”) w zw. z odpowiednimi postanowieniami umowy kredytowej

poprzez błędną ich wykładnię skarżące oparły na twierdzeniu o „tolerowanym i inspirowanym” przez powoda i „zawinionym” przez niego działaniu prowadzącym do zaniechania przez kredytobiorcę ustanowienia hipotecznego zabezpieczenia kredytu. Prawdziwość tego twierdzenia nie wynika jednakże z ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku. Już więc z tego względu wymieniony zarzut nie może być uznany za zasadny.

Zarzut ten wiąże się z podniesionym przez pozwaną E.J. zarzutem naruszenia art. 10 pr. weksl. w zw. z odpowiednimi postanowieniami umowy kredytowej i podniesionym przez pozwaną D.P. zarzutem naruszenia art. 10 w zw. z art. 103 pr. weksl. w zw. z odpowiednimi postanowieniami umowy kredytowej i w zw. z art. 65 § 2 k.c. Odnosząc się do tych zarzutów trzeba stwierdzić, że porozumienie wekslowe, dotyczące przecież warunków uzupełnienia weksla *in blanco* (art. 10 pr. weksl.), nie może uchylać lub zmieniać odpowiedzialności wekslowej wynikającej z wystawienia i wręczenia takiego weksla. Trzeba jednakże zgodzić się z zapatrywaniem skarżących, że dla prawidłowego odczytania treści porozumienia wekslowego należy uwzględnić postanowienia umowy, dla zabezpieczenia wykonania której wystawiony został weksel, jeżeli porozumienie odwołuje się do tej umowy. Wprawdzie według umowy kredytowej z dnia 14 lipca 1998 r. zabezpieczenie wekslowe zostało ustanowione do czasu ustanowienia zabezpieczenia hipotecznego, nie można jednakże podzielić stanowiska pozwanej D.P., że Sąd Apelacyjny z naruszeniem art. 65 § 2 k.c. uznał, iż stosownie do zawartego porozumienia – wyrażonego w deklaracji wekslowej w związku z treścią umowy kredytowej – powód utracił prawo wypełnienia weksli po dniu 31 grudnia 1999 r. Termin ten był zakreślony dla kredytobiorcy do ustanowienia zabezpieczenia hipotecznego. Z faktu zakreślenia tego terminu, a tym bardziej z jego nie dotrzymania przez kredytobiorcę nie wynika, że upadło zabezpieczenie wekslowe i w tej sytuacji powód nie mógł uzupełnić weksli. Nie można także podzielić stanowiska pozwanej E.J., że powód niezgodnie z porozumieniem uzupełnił weksle, gdyż nie doszło do skutecznego wypowiedzenia umowy kredytowej przez powoda. Trafnie Sąd Apelacyjny przyjął, że zachodziło wiele przyczyn uzasadniających wypowiedzenie. W szczególności zachodziła deklarowana przez powoda przyczyna wypowiedzenia – wykorzystanie udzielonego

kredytu niezgodnie z jego celem. Jeżeli celem udzielenia długoterminowego kredytu (jak podaje w swojej skardze kasacyjnej pozwana E.J. kredytobiorca poręczonego przez nią kredytu miał go spłacać do 2018 r.) jest umożliwienie kredytobiorcy zaspokojenia jego potrzeb mieszkaniowych, to dla osiągnięcia tego celu nie jest wystarczające nabycie bezpośrednio po udzieleniu kredytu lokalu mieszkalnego za środki pochodzące z tego kredytu. Gdy kredytobiorca zbywa lokal w krótkim czasie po udzieleniu kredytu i uzyskane środki przeznacza na zaspokojenie innych potrzeb niż potrzeby mieszkaniowe, to nie można mówić o zrealizowaniu celu kredytu.

Akceptując nawet koncepcję pozwanej D.P., że warunkiem (art. 89 k.c.) upadku zabezpieczenia hipotecznego było ustanowienie przez kredytobiorcę hipoteki, nie można uznać za zasadny podniesionego przez nią zarzutu naruszenia art. 93 § 1 k.c. w zw. z art. 10 w zw. z art. 103 pr. weksl. U podstawy tego zarzutu leży bowiem twierdzenie skarżącej, że to powód „działając przez swoich inspektorów kredytowych inspirował kredytobiorcę A.M. do zaniechania hipotecznego zabezpieczenia przedmiotowego kredytu”. Prawdziwość tego twierdzenia nie znajduje jednakże potwierdzenia w ustaleniach faktycznych, stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku.

Wbrew zarzutowi skargi kasacyjnej pozwanej E.J., Sąd Apelacyjny nie naruszył art. 10 pr. weksl. w zw. z art. 482 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. przez przyjęcie, że weksel mógł być wypełniony – zgodnie z warunkami porozumienia w związku z treścią umowy kredytowej – na kwotę odsetek od zaległych odsetek. Zakaz anatocyzmu (art. 482 § 1 k.c.) doznaje bowiem wyjątków i jednym z tych wyjątków jest przewidziana w art. 482 § 2 k.c. dopuszczalność żądania odsetek od zaległych odsetek jeżeli chodzi o „pożyczki długoterminowe udzielane przez instytucje kredytowe”. Rację ma skarżąca, że umowy pożyczki i umowy kredytowej nie można utożsamiać. Są to odrębne umowy nazwane (art. 720 k.c. i art. 69 prawa bankowego). Jednakże można przyjąć za ugruntowany pogląd, że art. 482 § 2 k.c. ma zastosowanie także do długoterminowych umów kredytowych zawieranych przez instytucje kredytowe, w szczególności banki. Został on wyrażony w judykaturze (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 29 listopada 2001 r., V CKN 603/00, Mon. Pr. 2002, nr 2,

s. 51, z dnia 14 marca 2002 r., IV CKN 884/00, niepubl., i z dnia 17 lutego 2005 r., IV CK 579/04, LEX nr 176005) oraz w piśmiennictwie prawniczym. Jak zwrócono uwagę, współczesny poziom wykształcenia i łatwość, dzięki istniejącym urządzeniom technicznym, dokonywania obliczeń symulujących, sprawiają, że obecnie dłużnicy przeważnie są w stanie obliczyć wysokość obciążającego ich zobowiązania, gdy obejmuje ono odsetki za opóźnienie od zaległych odsetek. Nie można też nie dostrzegać łatwości obejścia zakazu anatocyzmu przez zawarcie umowy przewidującej odpowiednie podwyższenie stopy odsetek w miarę przedłużania się zaległości ze spełnieniem świadczenia przez dłużnika. Wymienione okoliczności przemawiają przeciwko restryktywnemu rozumieniu wyjątków od zasady anatocyzmu (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 1995 r., III CZP 76/95, OSNC 1995, nr 11, poz. 155). Przy wykładni art. 482 § 2 k.c. nie można nie uwzględnić zmian ustrojowych, w wyniku których kredyt ograniczony dawniej do jednostek gospodarki uspołecznionej, został upowszechniony i korzystają z niego zarówno podmioty gospodarcze jak i osoby fizyczne. Zmiana ustroju gospodarczego i pożądaný rozwój rynku kredytowego pozwalają rozszerzyć stosowanie normy art. 482 k.c. również na długoterminowe umowy kredytowe (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 20 listopada 1996 r., I ACr 547/96, Pr. Gosp. 1997, nr 10, s. 5 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2001 r., V CKN 603/00).

Ponieważ z przytoczonych względów skargi kasacyjne okazały się nie mieć uzasadnionych podstaw, podlegały oddaleniu (art. 398¹⁴ k.p.c.).

Mając na uwadze sytuację materialną pozwanej D.P., uzasadniającą zwolnienie jej od opłaty od skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy na podstawie art. 102 k.p.c. odstąpił od obciążenia tej pozwanej kosztami postępowania kasacyjnego.